

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עדת תימן

י"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

גליון 97
פרשת בשלח
תשפ"ב ב'שלג

נושאי השיעור: א) אחרי איזה מצוות צריכים לרדוף - חידוש הגר"ח שניטית האדם ליצה"ט - מדוע היצה"ר מתגבר על האדם - הערת מרן שליט"א בדברי הגר"ח הנ"ל וצ"ע.
בתפילה - מדוע התפילות לא מתקבלות - מה גורם ההבל של דיבורים בטלים - מקור לתרגום הפסוק "בחרבי ובקשתי" - האם יתכן שיעקב אבינו בצלותו ובעויות כמו בדפוסים שבידינו - מי חיבר את תרגום יונתן על התורה - כמה נוסחאות היו לתרגום ירושלמי - האם יתכן שיעקב אבינו ע"ה השתמש בחרב - כיצד הוכיח יעקב לבניו שכוחו גדול משלהם - היכן הפקיד עשיו את חרבו ומי לקח אותה - האם יתכן שאלוהים היה קיים בזמן יעקב - כיצד יתכן שאלוהים היה גם משבט גד וגם משבט בנימין - מהו 'סוד העיבור' - איפה נשמר גופו של אלוהים אחרי שעלה בסערה השמימה.

טמא טהור, על עוון שהוא מצוה, ולהיפך על טהור טמא, ועכ"פ בענייני המצוה שכל יעשנה כהוגן, ואך התורה היא המאירת עינינו ממחשכי היצר וכו' ע"כ.

ולכאור' נראה שהגר"ח סותר את עצמו, הרי בתחילה הוא כותב שבעצם צריך להיות משיכה לטוב והקב"ה נתן יצה"ר שיהיו הכוחות שווים שיהיה לאדם במה להתמודד, ואח"כ הוא אומר שיצה"ר עומד על המשמר וכו' וא"כ נמצא שהיצה"ר הוא יותר גדול מהיצה"ט, ובאמת יש להבין מדוע יצה"ר עובד יותר מיצה"ט, ואולי אנחנו אשמים שע"י העבירות הוא נתחזק, אבל זה עדיין קשה, שהרי איך הכל התחיל, איך התחלנו לעשות עבירות, ובפרט איך יתכן שניטית האדם מתחילתו הוא לטוב, שהרי ילד שנולד והגיע לגיל חמש האם הנטיה שלו לאכול ממתקים ושוקולדים או שלא? פשוט שאדם נמשך אחרי התענוגות, ואיך אפשר לומר שניטית האדם מתחילתו לטוב.

ונשאר את הדברים בצריך עיון שהרי כל שורה הוא מוסיף חידוש אחר ובצירוף כל הדברים ביחד הדבר נראה מבלבל, תחשבו ע"ז ואם תגיעו להבנה נשמח לשמוע.

ב.

דרשת הגמ' (ב"ב קכג) שחרבי וקשתי זה תפילה ובקשה

כתוב בפסוק (בראשית מח, כב) שיעקב אמר ליוסף "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" והגמ' בבבא בתרא (קכג) שואלת וכו' בחרבו לקח והלא כבר נאמר "כי לא בחרבי אבטח וחרבי לא תושעני" (תילים מד, ז) אלא חרבי זו תפילה קשתי זו בקשה ע"כ, דהיינו החרבי וקשתי שכתוב בפסוק הוא משל לתפילה ובקשה.

רמז נפלא מהחת"ס היכן רמז קשת בתפילה

דרך אגב ישנו דבר מעניין המובא בשם החתם סופר, אנחנו אומרים בסיום התפילה "עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך", וכתוב בטור בשם המדרש, של האומר ארבעה דברים אלו זוכה ומקביל פני שכינה, לכן מנהיגנו להגביה את הרגליים שאומרים "עשה למען שמך וכו'" שזה בא להראות שאנחנו רוצים להתעלות, וכמו שמגביהים את הרגליים בברכת הלבנה, [וכנראה שיש עוד טעמים נסתרים לזה], והחת"ס אומר ע"ז דבר הפלא ופלא, שהר"ת של ארבעה דברים הללו זה קשתי - שמך ימינך קדושתך תורתך, אמנם החת"ס לא אומר לשנות את הסדר שמובא בסידורים, עכ"פ יש ר"ת אע"פ שזה לא מסודר, [ובאמת ראיתי בליקוטי חבר בן חיים שלפ"ד החת"ס צריך לשנות את הסדר אבל חושבני שאין שום סידור כזה ואין לשנות], עכ"פ ר"ת קשתי בא לרמז, שהרי ישנם מעצורים שהתפילה לא תתקבל כמ"ש באיוב "סכת מען לך מעבור תפילה", ישנם עננים שמפריעים לתפילה להתקבל והעננים נוצרים ע"י שאנשים מדברים דיבורים בטלים, וע"י הבל הפה נגרם מעצורים שהתפילה לא תתקבל, [ולא חסר בעוה"ר עוד קטרוגים אחרים וכל מיני עבירות], ולכן צריך לשלוח קשת שבכך החץ יבקע את הענן המבדיל, וזהו שאומרים בסוף

א.

מהו העניין לרדוף למצוות ולברוח מעבירות

בשם רחמן. אנחנו מתפללים "אלוהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה וכו' ואחרי מצוותיך תרדוף נפשי", ובמס' אבות פ"ד מ"ב כתוב בזה"ל, בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח [גרסתינו 'וברח'] מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ע"כ, ולכאור' צריך להבין מהו עניין הריצה, וכי אדם שמניח תפילין צריך לרוץ, ובשלמא לגבי עבירות אפשר להבין שמדובר בעבירות שעלולים להכשל אם האדם נשאר שם, וזה מדויק שכתוב 'מן העבירה' דהיינו העבירה הידועה, אבל לגבי מצוות כתוב 'הוי רץ למצוה קלה', ומשמע לכל מצוה, ולא מובן מה שייך ריצה במצוות.

ביאור הגר"ח מוואלז'ין שהאדם מטבעו יש לו נטייה לטוב

הגר"ח מוואלז'ין בספרו רוח חיים על מסכת אבות כתב בביאור העניין בזה"ל, הוי רץ למצוה קלה וכו' כי הנה המצוות בורחין מן האדם וכו' ואם בעת שהיא מצוה בידך תעלים עינך אז תיכף תברח ממך, ואמרו חז"ל (ב"ב ט:): מאי דכתיב (משלי כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וגו', כל הרודף צדקה הקב"ה ממציא לו מעות לעשות צדקה, רב נחמן בר יצחק אמר הקב"ה ממציא לו בני אדם המהוגנים וכו' הראו למופת שאף במצוות צדקה שאין מצוה כמוה מצוייה לרוב כי וכו' עניינים ומכל מקום רק הרודף ימצא, כ"ש בשאר מצוות, ובורח מן העבירה, כי בעבירה הוא להיפך כי היא רודפת תמיד אחר האדם וממצאת עצמה לו כדי שיעשנה, לכן הזהיר שאחר המצוות ירדוף כמו אחר אחד הבורח ממנו, ובורח מן העבירה כמו שבורח מן הרודף אחריו ואז ינצל, כי אמנם היצה"ר מתגבר יותר במלאכתו מן היצה"ט, כי כן יסד השי"ת לאשר מטבע נשמת האדם ושורשו יותר היה נקל לו לשמוע בקול היצה"ט, כי מי פתי יסור ממחצב מקור מים חיים לחצוב בארות מקור שחת, כי על כן השליט היצה"ר להיות שורר יותר למען יהיה האדם עלול לעשות רצון זה וזה בשווה ע"כ.

הערת מרן שליט"א בדברי הגר"ח הנ"ל

האמת היא שכתוב כאן חידושים גדולים ביותר, הוא אומר שבעצם יצה"ט הוא טבעי באדם, וא"כ טבעי הוא שהיצה"ר אינו משתווה מול היצה"ט, ולכן הקב"ה נתן כח ליצה"ר שאז הכוחות יהיו שווים, והדברים צריכים ביאור, וכי אדם שקם בבוקר בימות הגשמים ורוצה להמשיך לישון האם הכוחות שווים ויכול להתגבר בקלות לקום, וכן בעניין הלימוד, וכי האפשרות של האדם ללמוד היא שווה, או שכן או שלא, ורק הוא צריך להחליט שכן. אבל אולי נמשיך עוד בלשונו של הגר"ח והדברים יהיו יותר מובנים.

המשך דברי הגר"ח וחזוק קושיית מרן שליט"א דלעיל וסתירה בדברי הגר"ח וצ"ע

וזה לשונו בהמשך דבריו, היצה"ר עומד על המשמרת תמיד וממציא עוונות בכל מקום מדרך כף רגלו פתאום, וכמו שאמר שלמה (משלי כג) "היא כחתף תארב וגו'", ולא בקל יעשה אדם מצוה אחת כמו שיעשה כמה עבירות, והיצה"ר מסמא את עיני האדם ומראה לו על

התפילה עשה למען שמך וכו', שבמילים הללו יש כח לבקוע את העננים, שבכך תתקבל התפילה.

מהו התרגום המקורי ע"פ "בחרבי ובקשתי"

ולענייננו ע"פ הגמ' בב"ב הנ"ל בתרגום הפסוק "בחרבי ובקשתי" בספרים הרגילים כתוב "בצלותי ובעותי", אבל בנוסח של התימנים כתוב כמו בפסוק, "בחרבי ובקשתי", וג"ז לא בכל ספרי התימנים, שבזמן האחרון ישנם ששינו ע"פ הדפוסים, אבל בכל ספרי תימן הקדושים כתוב כמו בפסוק "בחרבי ובקשתי".

ומי שעמד לברר את הנוסחאות של ק"ק תימן בתרגום זה בספר מרפא לשון [הודפס בכתר תורה עם חמישים פירושים ועוד], וז"ל. בספרי תימן קרא ותרגום, ולא מצאתי מי שכתב כן לא במסורת ולא בספר אחר אבל האמת עד לעצמו, שכן הוא עיקר התרגום ע"כ, האמת היא שבזמנו לא הייתה אפשרות למצוא לזה מקור, אבל בזמנינו כבר מצאו בכת"י שאונקלוס זה כמו בפסוק "בחרבי ובקשתי" ואכמ"ל. ועוד כתב המרפא לשון וז"ל, ומה שמתרגמים בצלותי ובעותי גנוב הוא מהירושלמי ע"כ, בתרגום ירושלמי יש בו בדרך כלל הרבה דרשות חז"ל, ולקחו את התרגום ששם והעבירו אותו לאונקלוס [וכמו שמצינו בפסוק "עטרות ודיבון" ואכמ"ל], והמרפא לשון מחזק את דבריו בזה"ל, אילו היה עיקר תרגום ע"פ המדרש, היה לו לתרגם אשר לקחתי וכו', דנסבית מידיה דעשו, ועוד הרי הפשט מחייב יותר ומה טעם שידחה את הפשט בכאן וכו' ע"כ ע"ש.

כמה נוסחאות שהיו לתרגום ירושלמי

באמת בירושלמי שלפנינו כתוב בזה"ל, ואנא יהבית לך חולק חד יתיר על אחד, לבושיה דאדם קדמאה, נסב יתיה אברהם אבוהי דאבא מן ידיו דנמרוד רשיעא, ויהב יתיה ליצחק אבא, ויצחק אבא יהב יתיה לעשו, ואנא נסבית יתיה מן ידיו דעשו אחי, לא בחרבי ולא בקשתי אלהן בזכותי ובעובדי טביא ע"כ, ולא מוזכר כלל "בצלותי ובעותי", אבל בכ"ז המרפא לשון צודק בהחלט שהרי אבודרהם בפירושו על התפילה הביא שהמקור לנוסח "תתקבל צלותיכון ותתעבד בעותיכון" שבקדיש, הוא מתרגום ירושלמי שתרגם בחרבי ובקשתי, בצלותי ובעותי, ולפ"ז ברור גם שבאונקלוס שהיה לפניו היה כתוב כגורסתינו בחרבי ובקשתי, ולפיכך הוצרך להביא ראיה מהירושלמי, והגירסא שלפנינו בתרגום ירושלמי כנראה היא נוסח אמר, שהרי ישנם אולי שלוש או ארבע נוסחאות לתרגום ירושלמי, [ובדרך אגב, התרגום שמודפס בספרים שלפנינו בשם תרגום יונתן זה לא נכון, באמת הוא רק מיוחס ליונתן, שהרי ר' יונתן בן עוזיאל תירגם רק את הנביאים ולא את התורה, וכבר כתוב כן בכמה שפרים, ואמרו שמה שגרם לטעות הוא זה שהיה כתוב בר"ת תי, והכוונה הייתה לתרגום ירושלמי, אבל פתחו בטעות את הר"ת לתרגום יונתן, ומזה נכנס השיבוש, ובאמת התרגום יונתן שלפנינו הוא נוסחא אחרת של תרגום ירושלמי].

ולענייננו טוען המרפא לשון שאם נרצה לגרוס בצלותי ובעותי נצטרך ג"כ לגרוס "דנסבית מידה דעשו" ולא "מידה דאמוראה" שהרי בצלותי ובעותי נאמר בתרגום ירושלמי, ופירושו שיעקב לקח את בגדי אדם הראשון מעשו בצלותי ובעותי, שאם גנוב את המילים "בצלותי ובעותי" מהירושלמי, היו כבר צריכים לגנוב את כל הנוסח.

טענת הגורסים בצלותי ובעותי שלא יתכן שיעקב השתמש בחרב

ישנם כאלו שלא ידעו שישנה גירסא אחרת באונקלוס והיה פשוט להם שהגירסא בצלותי ובעותי, והם הסבירו מדוע אונקלוס שינה את הפסוק, שהרי וכי יעקב אבינו נלחם בחרב וקשת? הרי חרב זה של עשו, כמ"ש "על חרבך תחיה", ולכן היה מוכרח לשנות שלא היתכן שהכוונה לחרב וקשת ממש, אלא ודאי פירושו בצלותי ובעותי.

הוכחת מרן שליט"א לדחות הטענה דלעיל להודיע כוחו הגדול של יעקב

וברצוני לענות על טענה זו ולומר שהפשט הפשוט לפי חז"ל זה בחרבי וקשתי ממש, והראיה מדברי התוס' בהדר זקנים, שהביאו את המדרש וז"ל, שמעון ולוי הרגו את אנשי שכם, ונתקבצו כל

סביבותם להורגם, בא יעקב וחרב חרבו וקשתו ועמו כל השבטים, נפתלי נשא את יהודה על כתפיו והרגו את כל אויביהם וכו' [ולאחר המלחמה] שאל יעקב לבניו מי עשה יותר במלחמה, אני או אתם, אמרו לו, אבינו אתה זקן, מה יכלת לעשות, אמר להם, אתם תראו למי הכח, הולכים יעקב אצל שער אחד ונעל אותה, ודחפו כולם לפותחה ולא יכלו לפותחה, ומיד הודו לו שעי"י נעשתה המלחמה ע"כ, ומוכח שיעקב היה גיבור גדול [וכן יעויין עוד בספר הישר באריכות. העורך].

עכשיו תשמעו מדרש תימני, משהו לא מעלמא הדין... וזה לשונו, וכי יש חרב ליעקב, והלא היא לעשו, שנאמר "ועל חרבך תחיה" וליעקב נאמר בו "ועקב איש תם יושב אהלים" אלא כיון שראה עשו שלא הצליח במעשיו, הלך לרבעה אמו ואמר לה קחי חרבי ויהיה פיקדון בידך, שיחטאו בני יעקב אקח חרבי ואהרגם, מה עשה אליהו, נטלו והוליכו ליעקב ואמר לו קח חרב של עשו שמא יכה בניך בו וכו' ואף כשיבוא המשיח, בני יעקב לוקחים אותה ועושים עמה מלחמה שנאמר "ועלו מושיעים מהר ציון לשפוט את הר עשו" ע"כ בילקוט מדרשים תימני.

ממתי אליהו הנביא היה קיים בעולם

וישנה קושיא עצומה וחזקה איפה אליהו הנביא? הרי בזמן יעקב אבינו אליהו עדיין לא נולד, [יעויין ברש"י בקידושין דף ע' ע"א ד"ה אליהו בסוגריים שהיה אחר ששמו אליהו והוא היה מלאך שהיה סופר למעלה יעוי"ש ויתכן שכוונת המדרש לאלהו המלאך, הערת הבה"ח מרדכי תאם ה"ו].

והנה במדרש תלפיות ענף אליהו ואלישע כתב שאלהו היה כבר מתחילת הבריאה וז"ל, בהיות שאלהו היה בתחילת הבריאה מכת המלאכים שקטרגו בבריאת האדם והשליכו הקב"ה לארץ ממכון שבתו כדכתיב "ותשלך אמת ארצה" זה אליהו [שהרי כתוב "ודבר ה' בפ"ך אמת" (מלאכי יא, יז) ושם מדובר על אליהו ע"ש] כדי שיהיה לו הנאה מן התחתונים ויכיר וידע מה טוב חלקם ומה נעים מציאותם בעולם וזהו הטעם שעלה אליהו בסערה השמים דחזר לעיקרו שהיה מלאך ע"כ. ובאמת לא תמצאו בשום מקום שהיה לאלהו אב או אם.

בבראשית רבה פרשת ויצא (פע"א אות ט) כתוב בזה"ל אליהו משל מי ר' אליעזר אמר משל בנימין ר' נהוראי אמר משל גד וכו' פעם אחת נחלקו רבותינו בדבר אלו אומרים משל גד ואלו אומרים משל בנימין בא ועמד לפניהם אמר להם רבותינו מה אתם נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל אני ע"כ.

כל דברי חז"ל אמת ואין מדרשים חלוקים

ישנם כאלה שאומרים שהמדרשים חלוקים אבל אנחנו בשיטה שאין דבר כזה הכל זה אמת, ואין יתכן לפרש בעניינינו מאיזה שבט אליהו הגיע ושהכל אמת, ביאור הדבר הוא כך ישנו מושג בקבלה שנקרא סוד העיבור ופירושו נשמות שמתגלגלות וא"כ כולם צודקים שבזמן מסוים אליהו היה משבט גד ואח"כ היה משבט בנימין וכו'.

עכשיו תראו מה שכתוב בפרדס רימונים (לרבינו משה קורדובירו שער היכלות פ"ד) ותשמעו דבר שלא שמעתם אוזן, כדאי לשמוע דברים אלו שיהיה לנו רק מושגים קצת וז"ל, בענין יחס אליהו נחלקו רבותינו ז"ל מאיזה שבט היה מהם אמרו משבט גד מהם אמרו משבט בנימין מהם אמרו שהוא מזרע רחל ומהם אמרו פנחס זה אליהו, כל אחד מן הדעות הללו יש להם סמך מן הכתובים והוא בעצמו היה מתייחס פעם בזה הפעם בזה, והמקובלים רצו לפרש הכל בסוד העיבור, מצאנו מפרשים אומרים אליהו היה מתושלח כי לא מצאנו בשום מקום אב של אליהו אלא 'אליהו התשב' נאמר באליהו 'חי ה' אשר עמדת לפניו' כשעמד כבר, וכשעלה אליהו בסערה השמימה נהפך בשרו ללפיד אש ונשאר גופו בעולם הגלגלים או בעולם המלאכים וכשהקב"ה רוצה לשלחו הוא יורד ומתלבש ויורד לארץ ועושה שליחותו ע"כ. ואלו דברים שלא בהשגה שלנו ממש מופלאים.

שובו בני
שובבי"ם